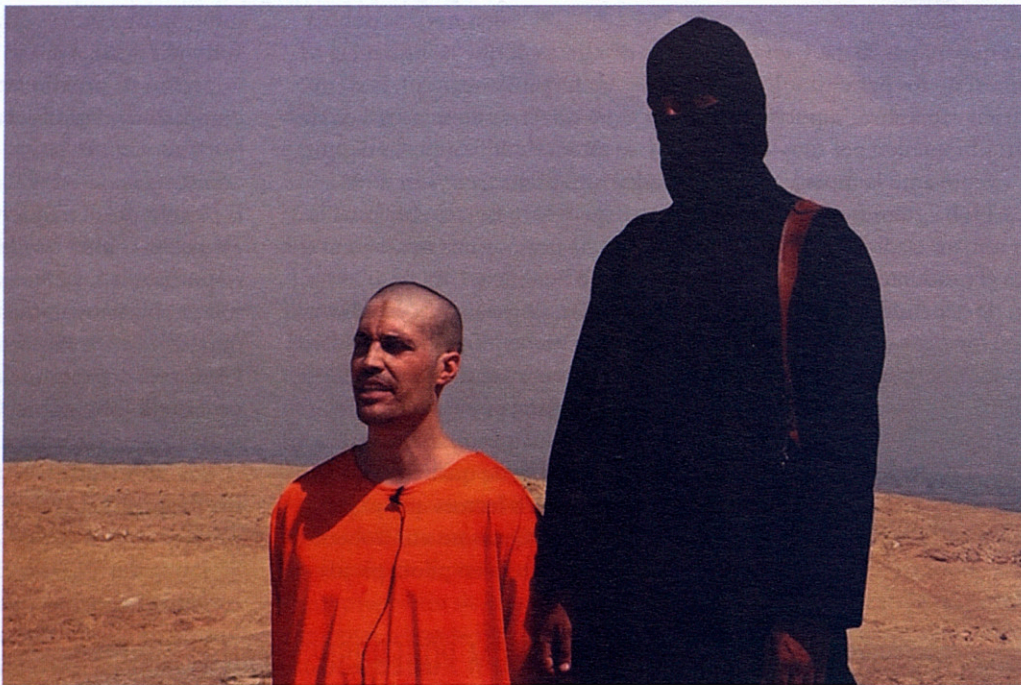

INFORMACIÓ O PROPAGANDA?

Els vídeos de les decapitacions del grup terrorista Estat Islàmic obren un debat a les redaccions

Tradicionalment, els vídeos dels grups terroristes han gaudit d'una àmplia cobertura mediàtica, però les cruels imatges de matances i degollacions de ciutadans occidentals dels vídeos de l'Estat Islàmic estan provocant canvis en les línies editorials dels mitjans de comunicació.

TEXT JORDI ROVIRA

mateixa força les accions d'aquests grups sense la difusió de la premsa? Són els mitjans una part indispensable de l'engrenatge de captació de nous màrtirs? Tenen aquests vídeos un interès informatiu o és pura propaganda d'Estat Islàmic i del seu objectiu del califat universal?

És habitual que la premsa acabi sent una plataforma propagandística de les activitats d'aquests grups. El 1978, Marshall McLuhan ja deia que “sense comunicació no hi hauria terrorisme” i, el 2004, a l'estudi *Prensa, poder y terrorismo*, Luis Veres —professor de la Teoria del Llenguatge i Crítica Literària de la Universitat Cardenal Herrera-CEU de València— advertia que “els mitjans de comunicació tenen una importància vital per al fenomen terrorista. El terrorisme sempre té la necessitat que el resultat de les seves accions aparegui a la primera pàgina del diari, en primera línia de la informació, en

no es poden obviar, sobretot a Catalunya on, tal com alerten les forces de Seguretat de l'Estat, la presència de grups islamistes radicals han convertit el territori català en el focus jihadista d'Europa. Si això no és prou motiu de preocupació, també s'ha de recordar que l'Estat Islàmic té com a objectiu la reconquesta d'al-Àndalus. Dues raons per entendre que aquest fenomen no ens queda tan lluny com sembla

DEBAT RECENT

Per tot això, els mitjans de comunicació consultats per CAPÇALERA admeten que en els darrers mesos s'ha parlat sobre la necessitat o no d'emetre els vídeos de l'Estat Islàmic. “A la redacció, s'ha donat un debat que, anteriorment, havia sortit algunes vegades, si bé es va intensificar a l'estiu amb les decapitacions perpetrades per l'Estat Islàmic”, admet Marta López, redactora en cap de la secció d'Internacional d'*El Periódico de Catalunya*.

També, Enric Sierra —subdirector de *Lavanguardia.es*— explica que al diari

del grup Godó n'han parlat, del tema. “El debat és recurrent sempre que es tracta de propaganda de grups terroristes, siguin els que siguin. Sempre ens fem la pregunta, què fem?: publiquem el vídeo per valor informatiu, malgrat que és el que pretenen aquests grups, o no el publiquem?”, es pregunta.

“És un debat —explica Cèlia Cernadas, cap d'Internacional de Catalunya Ràdio— que se'ns ha plantejat, sobretot, amb la irrupció de l'Estat Islàmic i els seus mètodes brutals. L'obvietat en l'ús de la propaganda

Milions de persones de tot el món han vist, horroritzades, el vídeo de l'assassinat de James Foley, de quaranta anys, que va morir degollat el passat agost a mans del grup jihadista Estat Islàmic (EI). Al vídeo, de cinc minuts de durada i titulat “Un missatge per als Estats Units”, es pot veure el periodista nord-americà amb una granota taronja, agenollat i amb les mans a l'esquena al costat d'un militant del grup terrorista vestit de negre i amb el rostre cobert amb una màscara. Aquest degollava Foley i, al final, es veu el cap del periodista sobre el seu cos sense vida.

La diferència d'aquest vídeo —i d'altres elaborats per l'Estat Islàmic— amb els d'ETA o Al-Qaeda, per citar-ne dos exemples, és que no es limiten a mostrar encaputxats bascos llegint un comunicat o a Bin Laden fent una arenga, sinó que s'hi pot veure, explícitament, com assassinen vilment els civils segrestats, que no es poden defensar.

La brutalitat d'aquests vídeos ha obert un debat en els mitjans de comunicació de tot el món. Han d'emetre'ls? T'indrien la

ELS MITJANS HAN OPTAT PER NO DIFONDRE LES IMATGES EN LES QUALS ES VEUEN LES DECAPITACIONS DELS OSTATGES

primer pla de l'agenda d'un telenotícies”. “Possiblement —prosegueix— la diferència essencial entre qualsevol acte criminal i l'acte terrorista, deixant a part les motivacions polítiques, es troba en el fet que pocs delinqüents comuns requereixen de publicitat per veure'n les aspiracions satisfetes, mentre que els terroristes exigeixen necessàriament aquesta propaganda perquè les seves finalitats es vegin complertes del tot”.

Així, les conseqüències de la difusió de les accions i dels missatges d'aquests grups

PREU, POR I PUBLICITAT

A *Prensa, poder y terrorismo* (2004), Luis Veres –professor de la Teoria del Llenguatge i Crítica Literària de la Universitat Cardenal Herrera-CEU de València– explica diferents aspectes sobre el rol dels mitjans de comunicació a l'hora de donar informació sobre les accions de grups terroristes. L'autor cita casos i reflexions d'estudiosos que han analitzat aquesta simbiosi:

Informació valuosa

La informació periodística originada a partir del segrest d'Emiliano Revilla que, el 1988, va estar 249 dies segrestat per ETA, va suposar una propaganda per un valor de 90 milions d'euros.

Publicitat contraproductiva

Theodore Kaczynski, conegut pel pseudònim *Unabomber*, va ser detingut, el 1985, per haver enviat bombes per correu, tot i que va assegurar que deixaria de fer-ho si el *Washington Post* publicava els seus articles contra la modernitat. No va ser necessari, ja que fou detingut després que el seu germà, que va sospitar arran de les informacions aparegudes als diaris, avisés a les autoritats.

Morts signades

Rafael Sánchez Ferlosio a *Notas sobre el terrorismo* (Akal, 1982) escrivia que els assassinats provocats pels terroristes es poden considerar "morts firmades", ja que el terrorista exigeix, mitjançant el reconeixement de l'autoria, que aquella mort porti el seu nom.

Augment de la por

El terrorisme és conscient que la informació sobre els seus actes provoca por entre la població. Paradoxalment, la informació dels mitjans sovint no elimina els dubtes i els tranquil·litza, sinó que fins i tot ho potencia encara més. A *El miedo es el mensaje*, Enrique Gil Calvo (Alianza Editorial, 2003) explica que "és així com els mitjans es converteixen sense voler en bombers piròmans, ja que la publicitat del risc percebut contribueix a magnificar-lo".

Difusió selectiva

Els terroristes coneixen el poder dels mitjans i són conscients que no tots els mitjans i països són iguals d'importants. Una prova d'això va donar-se, el 1985, durant el segrest de l'avió de la TWA, quan els segrestadors varen comunicar que no els interessava cap periodista que no fos nord-americà i que no treballés per a una cadena de televisió.

a través d'assassinats selectius gravats i l'evidència que aquesta propaganda contribueix a enfortir el grup i a facilitar-li'n la captació d'adeptes ens va fer plantejar si havíem de reproduir els missatges i accions de l'Estat Islàmic o bé havíem de limitar-ne aquesta reproducció".

Des de TV3, Joan Roura, periodista de la secció d'Internacional que ha cobert nombrosos conflictes al món àrab, afirma que entre els equips d'edició i direcció d'Informatius també han debatut sobre aquest tema. "Partint de la base que el nostre deure és informar de manera independent, contrastada i crítica amb els poders, se'ns presenta sobretot la qüestió d'intentar posar límits entre la informació i la propaganda política. Vingui dels estaments considerats legítims o dels molt diversos grups armats", explica.

"És clar –prosegueix– que informar consisteix a explicar, interpretar i contextualitzar el que passa i el que fan els actors de la notícia, però no fer-ne de portaveu. Per evitar-ho, cal intentar establir criteris, sempre subjectius, que evitin entrar en el joc de l'emissor. El primer és anar més enllà d'allò que et volen fer mirar: oferir a l'espectador el context polític, fins i tot històric, del que es mostra. El segon, oferir imatges que expliquin el patiment de les

llaments amb la imatge de la víctima i el botxí, deixar que els escoltin, encara que evitant la morbositat de l'acte en si".

LÍNIES EDITORIALS

Aquest seguit de debats a les redaccions han suposat preses de decisions. A *El Periódico*, per exemple, han optat per no proposar cap dels vídeos –al web– ni fotografies de les execucions dels ostatges de l'Estat Islàmic i

"NO APORTEN CAP INFORMACIÓ ADDICIONAL I LA SEVA PUBLICACIÓ ÉS SINÒNIM DE FER-LI EL JOC ALS TERRORISTES" Marta López, *El Periódico de Catalunya*

víctimes sense que ressonin els continguts més destinats a terroritzar la població. Un exemple molt clar és informar de dego-

informar de l'existència dels vídeos, il·lustrant-ho, però, amb imatges de la víctima en l'exercici de la seva professió, la causa per la qual foren segrestats i assassinats. "Considerem que la difusió del vídeo no aporta cap informació addicional i que

ostatges o víctimes”, explica Cernadas. De moment, aquesta manera de treballar de la ràdio pública catalana s’ha pres només en el cas de l’Estat Islàmic”

D’altra banda, Joan Roura afirma que a TV3 han consensuat bellugar-se “en

"LA LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ NO GARANTEIX QUE QUALSEVOL PUGUI UTILITZAR ELS MITJANS PER DIFONDRE EL QUE VULGUI" Cèlia Cernadas, Catalunya Ràdio

una fina línia de mostrar al màxim les conseqüències de les accions i el patiment que causen sense arribar a esplaiar-nos-hi, evitant l’excés de durada de les imatges, dels sons i, sobretot, defugint els primers plans de les víctimes i les repeticions”.

EFFECTES INDESITJABLES

“Els mitjans, per principi, no som simples corretges de transmissió dels actors externs. Això és clar en el cas dels partits polítics, o d’organitzacions socials.

En aquests casos, i de manera habitual, els mitjans filtrem aquests missatges i seleccionem el que considerem més interessant per a l’audiència. Fins aquí, tothom

d’acord. Però què fem quan el missatge és de clara incitació a la violència i a la mort, com fa l’Estat Islàmic?”, es pregunta Cernadas.

“En aquest cas, —afirma— penso que s’hi afegeix el sentit de la responsabilitat. Som conscients que els grups terroristes, sobretot els que han crescut gràcies a la globalització, Internet i les xarxes, compten

amb el poder amplificador dels mitjans per incrementar el clima de terror a nivell mundial. I no sóc partidària de seguir-los el joc. Algú considerarà que això atempta contra la llibertat d’expressió, i és cert que la línia és molt fina, tot i així, hem considerat que la llibertat d’expressió no

garanteix que qualsevol pugui utilitzar els mitjans per difondre el que vulgui”.

“S’ha de pensar bé com es tracten

aquests temes per evitar efectes secundaris indesitjats”, diu Sierra, que explica com la decisió que han pres a *La Vanguardia* està relacionada amb les informacions que els traslladen els investigadors d’aquests grups terroristes, “que detecten noves adhesions cada vegada que els mitjans es fan ressò d’aquests vídeos salvatges”.

“El que a nosaltres ens horroritza, a altres els estimula”, resumeix Eduardo Martín de Pozuelo, responsable de la secció d’Investigació de *La Vanguardia* i expert en terrorisme islàmic, que recorda que s’ha comprovat que les fotos de matances i tortures atrauen els jihadistes. “Per molt que en parlis en la premsa, no generes més antipatia entre els conversos. Ja els va bé que parlis d’això, perquè et veuen com un infidel que no entén res de res”, explica.

VÍDEOS DE QUALITAT

El terrorisme islàmic, tant present en l’última dècada, és considerat un autèntic perill per les forces de seguretat catalanes i espanyoles. Eduardo Martín de Pozuelo ha informat sobre les quasi quatre-centes investigacions sobre islamisme que actualment hi ha a Espanya, la major part a

la publicació és fer-li el joc als terroristes, que és el que persegueixen. Es tracta de vídeos propagandístics”, afirma López, que basa la decisió en la suposada pregunta que es farien ells mateixos si estiguessin segrestats. “Si jo fos aquest periodista o cooperant segrestat i executat, aquesta és l’última imatge que m’agradaria que es difongués de mi? Possiblement no. Seria el triomf dels terroristes”, indica López.

A *La Vanguardia* també han decidit no mostrar les imatges cruels i escabroses, a més d’apostar per altres en què es parli del factor humà dels ostatges. “Hem optat per no publicar vídeos on es vegin de-

"INFORMAR CONSISTEIX A EXPLICAR, INTERPRETAR I CONTEXTUALITZAR, PERÒ NO FER DE PORTAVEU" Joan Roura, TV3

capitacions i sí, en canvi, on es vegin els segrestats”, assegura Sierra.

Un altre mitjà que ha variat la línia editorial ha estat Catalunya Ràdio on, des de fa uns mesos, ja no donen veu a cap comunitat de l’Estat Islàmic. “En podem fer referències, encara que sense reproduir el text exacte, ni amb fragments d’àudio. Tampoc emetem els missatges gravats dels

EN RECORD DE JAMES FOLEY

El Col·legi de Periodistes de Catalunya va acollir la presentació de la fundació que porta el nom del periodista nord-americà executat

Un dels vídeos de l'Estat Islàmic que ha tingut més ressò va ser el de l'execució de James Foley, el periodista nord-americà de quaranta anys que va ser decapitat, el 19 d'agost, després d'un segrest de dos anys en terres sirianes. Foley va ser el primer periodista a qui l'Estat Islàmic va degollar, en una operació propagandística que ha donat la volta al món.

El 14 d'octubre, el Col·legi de Periodistes va acollir la presentació de la James W. Foley Legacy Foundation, en record del periodista executat. L'acte va comptar amb la participació de la seva mare, Diane Foley, a qui varen acompanyar Marc Marginedas, Javier Espinosa i Ricard Garcia Vilanova, també segrestats a Síria, i Neus Bonet, degana del Col·legi de Periodistes, que va recordar que tan sols el 2014 ja han mort 51 periodistes i 180 estan empresonats.

Diane Foley va referir-se a la passió pel treball del seu fill i a la seva personalitat. "Era un home de món que va fer molts amics arreu", recordà, emocionada. "Van matar el Jim massa aviat, li quedava molta feina per fer", va afegir. "Com el Marc, el Javier i el Ricard, ell volia explicar el testimoni del patiment de la gent en una guerra.

"VAN MATAR-LO MASSA AVIAT, LI QUEDAVA MOLTA FEINA PER FER"

DIANE FOLEY

No pot haver-hi democràcia sense aquestes veus. El món ho ha de saber", va dir.

D'altra banda, Marginedas, Espinosa i Garcia Vilanova -tots

tres coneixien a Foley- varen destacar-ne la vàlua humana. "Era com Miguel Gil: bon periodista però també bona persona. I això costa de trobar", va assegurar Espinosa. "Era una persona molt tranquil·la, capaç de guanyar-se la gent", va afegir Marginedas.

La fundació James Foley ha estat creada per la seva família amb els objectius de donar suport als periodistes d'Estats Units que treballen en zones de conflicte, als familiars d'ostatges nord-americans i també per obrir "millors canals de comunicació amb el nostre govern, perquè entengui el valor del periodisme de guerra".

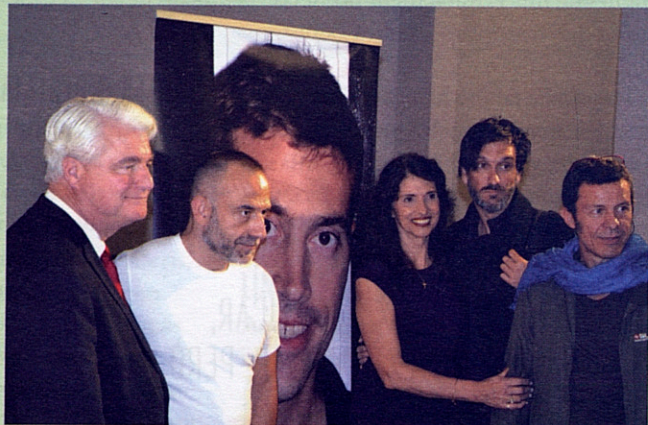
La fundació també es dedicarà a una altra de les passions del periodista, com era la formació dels joves sense recursos (James Foley es va dedicar a impulsar projectes d'educació per a joves sense recursos d'Arizona). Abans de caure a mans de l'Estat Islàmic, Foley ja havia estat segrestat a Líbia durant

quaranta-quatre dies, on va morir un altre periodista. El periodista nord-americà va impulsar una recol·lecta per ajudar la seva família.

SENSE RESCAT

Diane Foley fou molt crítica amb el paper que hi va tenir l'administració nord-americana durant el segrest del seu fill. "Per a ells, la vida del Jim no era una prioritat", va dir. "Tant de bo el meu govern hagués estat disposat a negociar amb l'enemic, parlar amb ells, com van fer altres països. No obstant això, l'Estat Islàmic és un grup molt brutal, que odia els Estats Units i la Gran Bretanya. Mai se sap si el meu fill estaria viu", va admetre.

A diferència del que passa a Europa, on s'acostuma a negociar amb els segrestadors, als Estats Units és habitual no negociar ni pagar cap rescat, amb l'argument que això suposaria cedir al xantatge i ajudaria a finançar els grups terroristes. Una política, però, que no s'aplica quan es tracta de militars, com

Els pares de Foley amb Marginedas, Garcia Vilanova i Espinosa.

va ocórrer amb el sergent Bowe Bergdahl, alliberat gràcies a un intercanvi de presos amb els talibans. La mare de James Foley també va reclamar una resposta conjunta de la comunitat internacional: "Hem d'obrir el debat a nivell global, perquè és important que cap país no vagi a la seva i que es trobi una resposta conjunta sobre com protegir els periodistes". Ç

CAPTATS A LA XARXA

Independentment del que facin els mitjans de comunicació, Internet treu fum amb els vídeos del terrorisme islàmic. Així, mentre a les redaccions sovint s'estan de mostrar les decapitacions de l'Estat Islàmic, a la Xarxa aquestes es poden mirar íntegres amb un sol clic i sense cap mena de censura.

"Les xarxes socials estan controlades fins allà on marca la llei, és un tema molt complicat", admet Eduardo Martín de Pozuelo sobre el control del material que es troba a Internet, que té un paper molt important per a les organitzacions jihadistes. "La captació d'adeptes funciona per les xarxes. A Internet hi trobes el que vulguis. El telenotícies no genera adeptes, això ho fan les xarxes", afirma el periodista de *La Vanguardia*, que cita algunes pàgines web en què s'assenyala Barcelona i les centrals nuclears espanyoles com a objectius terroristes.

Martín de Pozuelo recorda l'existència de jihadistes molt actius a Facebook -una de les principals eines de comunicació d'Estat Islàmic- on aquests penguen les decapitacions i altres morts als seus perfils de la popular xarxa social i que, ràpidament, aconseguen adhesions (en forma de "M'agrada" o *like*) de gent de tot el món.

Aquest periodista expert en terrorisme islàmic també assenyala que, a l'hora de seguir el rastre de l'islamisme radical a Internet, no sempre s'ha d'anar als llocs habituals de la Xarxa. "YouTube ho fem servir nosaltres. Ells tenen els seus propis webs", precisa.

Catalunya. Queda clar, doncs, que és un problema ben real però, tenint en compte la rellevància del tema, s'està informant adequadament sobre aquest fenomen?

En aquest punt, les opinions divergeixen. Així, mentre López opina que la cobertura mediàtica és correcta, Roura i Martín de Pozuelo pensen el contrari. "Els periodistes espanyols estem simplificant massa el tema i no som conscients del perill real del jihadisme," critica el periodista de *La Vanguardia*, que en els darrers temps ha escrit nombrosos articles sobre els ciutadans espanyols que s'han unit a les files de l'Estat Islàmic o els atemptats frustrats per les forces de seguretat a casa nostra, entre altres aspectes d'aquest fenomen.

"A Catalunya, -explica- hi ha una minoria dels musulmans molt perillosos. Però què cinquanta radicals ja són molts. I cada cop que escric algun article sobre aquest tema rebo desenes de correus electrònics de caps de forces de seguretat tant catalans

"ES DETECTEN NOVES ADHESIONS CADA VEGADA QUE ELS MITJANS ES FAN RESSÒ D'AQUESTS VÍDEOS SALVATGES" Enric Sierra, *La Vanguardia*

com espanyols dient-me que ja era hora que s'expliqui com el jihadisme està arrelant a casa nostra, com alguns presoners s'estan radicalitzant, etc."

"El moviment jihadista -prosegueix- té múltiples ramificacions. El que ara veiem a Síria o l'Afganistan tan sols en són algunes. Les principals víctimes de tot això són els musulmans i, de tant en tant,

enmig caiem alguns de nosaltres. Però a Occident ens preocupem quan degollen un periodista del primer món, mentre que jo tinc vídeos de nens kurds assassinats amb un tir al clatell".

Uns vídeos que tenen una factura molt professional. "Aquests grups tenen molts fronts i un d'aquests és la comunicació i la propaganda, és a dir, la difusió del seu missatge", apunta el periodista del grup Godó. Aquest front comunicatiu, explica, no s'està d'utilitzar

les noves tecnologies i aconseguen uns vídeos tècnicament molt ben realitzats, ben diferents dels que, anys enrere, elaboraven altres grups terroristes.

"L'Estat Islàmic té una molt bona xarxa d'informació exterior. La seva oficina de premsa és molt bona. Els vídeos estan molt ben fets, amb diferents plànols, una realització acurada i amb un àudio que

s'escolta perfectament", explica Martín de Pozuelo, que el 4 de setembre ja va escriure un article ("Degüellos para la televisión"), en què destacava aspectes com la cuidada escenografia o el perfecte anglès de l'executor. Unes gravacions realitzades amb deteniment i ben editades que aconseguen generar un impacte emocional en l'opinió pública, del qual no escapen policies ni periodistes. Ç